

Інформаційно-аналітична записка щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий стан підприємств, установ та організацій у 2022 році

На виконання пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 р. № 1030 Міністерство освіти і науки України (далі – МОН) узагальнило інформацію, надану головними розпорядниками бюджетних коштів – шістьма національними академіями наук і 61 органом державної влади щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий стан підприємств, установ та організацій.

Форми для надання відповідних відомостей було укладено з урахуванням Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств (у редакції наказу Державної служби статистики України від 25 жовтня 2019 р. № 350), згідно з якими до показників про кількість придбаних/переданих нових технологій за формами придбання/передання належать:

- придбання/передання права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей;
- придбання/передання результатів досліджень та розробок;
- ноу-хау, угоди на придбання/передачу технологій;
- придбання/продаж устаткування;
- цілеспрямований прийом/перехід на роботу кваліфікованих фахівців;
- інші.

Чистий дохід від реалізації продукції підприємствами, установами та організаціями, які здійснювали трансфер технологій, у 2022 році склав 150,28 млн грн, що у 6 разів менше порівняно із 2021 роком, у тому числі закладами вищої освіти (далі – ЗВО) – 146,74 млн грн, що у 1,4 рази менше за аналогічний показник 2021 року.

Собівартість реалізованої продукції підприємств, установ та організацій, які здійснювали трансфер технологій, за звітний період складала 151,57 млн грн, що у 5,5 рази менше за аналогічний показник 2021 року, у тому числі ЗВО – 148,11 млн грн, що у 1,4 разів менше порівняно із показником 2021 року.

Передачу технологій та інших об'єктів права інтелектуальної власності у 2022 році здійснювали ЗВО, установи, підприємства та організації, які підпорядковані Національній академії наук України – 4 установи, Національній академії медичних наук України – 2, Національній академії аграрних наук України – 24, Міністерству освіти і науки України – 26 ЗВО та 2 наукові установи, а також 2 установи Міністерства соціальної політики України (далі – Мінсоцполітики).

У звітному році підприємствами, установами та організаціями головних розпорядників бюджетних коштів було передано 1766 технології, що на 51,81 % менше у порівнянні із 2021 роком, на загальну суму 95,79 млн грн, що у 2 рази менше порівняно із 2021 роком, у тому числі ЗВО передано 528 технологій (на 57,07 % менше порівняно із 2021 роком) на загальну суму 27,54 млн грн (у 7,34 рази менше порівняно із 2021 роком).

Головні розпорядники бюджетних коштів подали відомості щодо доходів отриманих їхніми установами, підприємствами та організаціями за договорами на передання технологій (рис. 1).

Установи НААН України у звітному році за договорами на передання технологій отримали дохід у сумі 62,72 млн грн, що у 2,1 рази менше, порівняно із 2021 роком; НАН України – 2,05 млн грн, що співставно із показником доходів у 2021 році (прослідковується тенденція поступового зменшення доходів, отриманих за договорами про трансфер технологій, в останні три роки); НАМН України – 0,17 млн грн, що у 14 разів менше, порівняно із 2021 роком; МОН України – 30,85 млн грн, що у 2 рази менше, порівняно із доходами отриманими за договорами на передання технологій у 2021 році, у тому числі ЗВО – 27,54 млн грн.

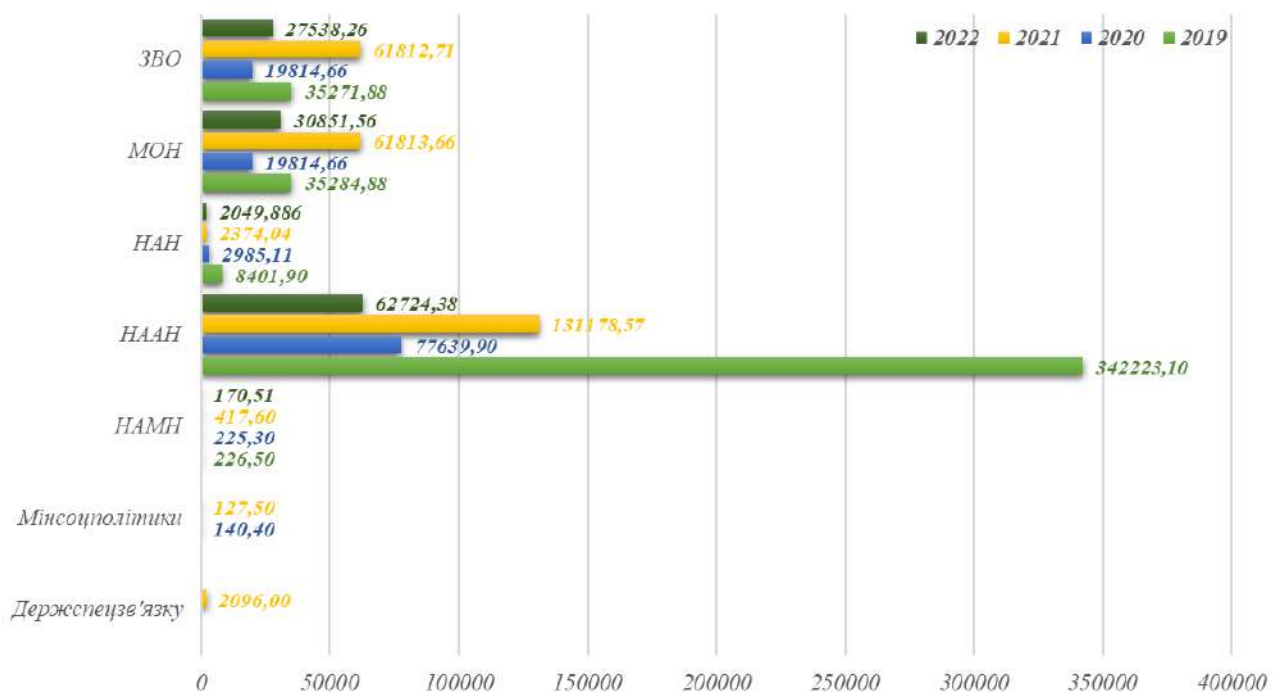

Рисунок 1 – Доходи за договорами на передання технологій, отримані головними розпорядниками бюджетних коштів у 2019 – 2022 роках, тис. грн

За формами передання технологій найбільшу частку доходів склали договори на *передання результатів наукових досліджень та розробок* – 76,12 % або 72,92 млн грн, у тому числі ЗВО 28,08 % або 26,85 млн грн (рис. 2). У 2022 році найменшу частку складають доходи від передання *прав на патенти* 3,16 % або 3,03 млн грн та від *передання ноу-хау, угод на передання технологій* 6,96 % або 6,67 млн грн. Тобто у 2022 році, як і у попередні роки, переважно заключали договори на передання результатів досліджень та розробок. Слід відмітити, що останні два роки прослідковується тенденція збільшення кількості договорів на передання ноу-хау, угод на передання технологій. Так, у 2022 році, порівняно із 2021 роком, кількість таких договорів зросла у майже 2 рази.

Доходи від ліцензій на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей склали 13,83 % або 13,24 млн грн (у тому числі ЗВО – 0,03 % або 0,72 млн грн).

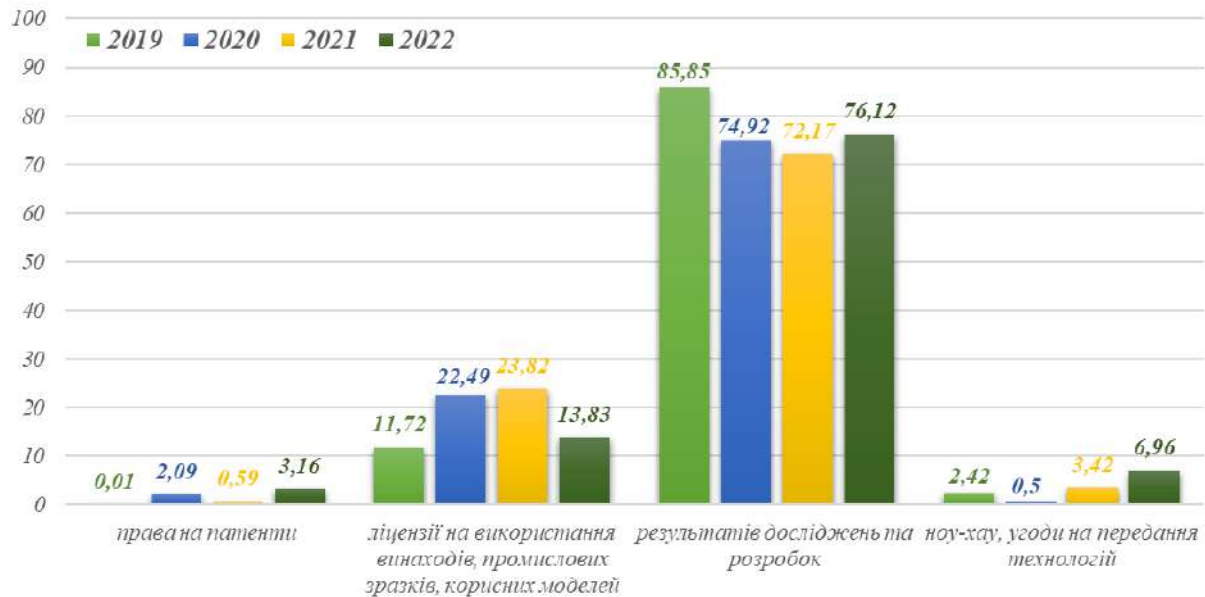

Рисунок 2 – Структура доходів за формами договорів на передавання технологій у 2019 – 2022 роках

У звітному періоді видатки на придбання технологій здійснювали установи Міністерства оборони України (далі – МОУ) у розмірі 18,99 млн грн на придбання двох результатів досліджень та розробок (рис. 3).

Також придбання технологій у звітному періоді здійснювали підприємства, установи та організації НААН України – 334 одиниці (на 61,2 % менше порівняно із показником 2021 року) на загальну суму 16,25 млн грн (на 50,98 % менше порівняно із 2021 роком) та МОН України – 20 одиниць (на 92,39 % менше порівняно із 2021 роком) на загальну суму 1,03 млн грн (на 80,71 % менше порівняно із 2021 роком), у тому числі ЗВО – 18 одиниць (на 93,16 % менше порівняно із 2021 роком) на загальну суму 0,16 млн грн (на 97,0 % менше порівняно із 2021 роком).

Зазначимо, що серед установ МОН України майже всі технології були придбані ЗВО, проте вартість двох технологій, які були придбані науковими установами МОН України значно перевищує вартість 18 технологій, придбаних науковими установами (дві технології, які придбали наукові установи коштують 0,87 млн грн, а вартість 18 технологій, придбаних ЗВО – 0,16 млн грн).

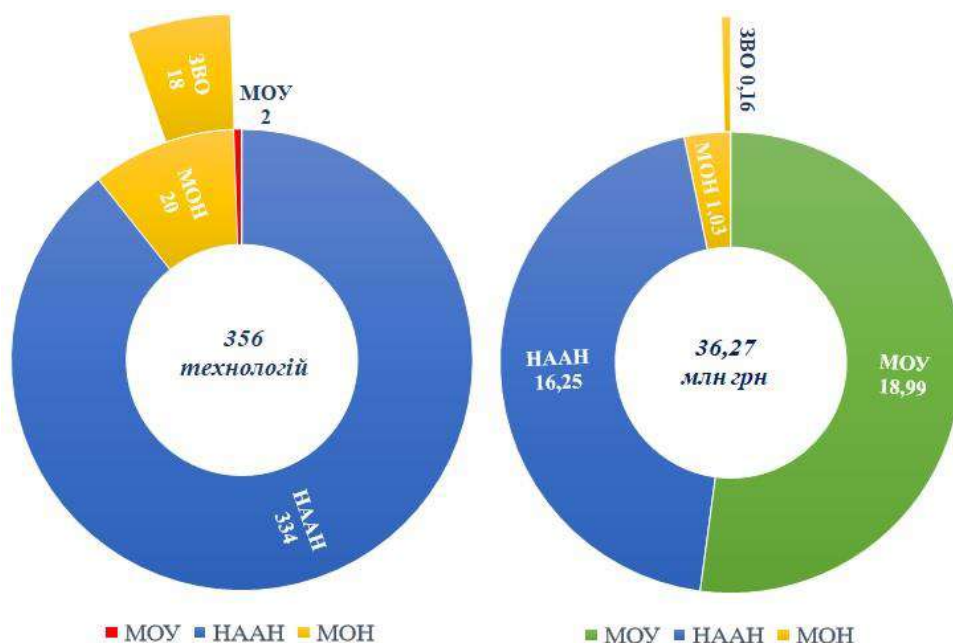

Рисунок 3 – Кількість та вартість технологій, придбаних за договорами на придбання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2022 році, одиниць та млн грн

Порівняно із 2021 роком, у 2022 році видатки на придбання технологій зменшились на 78,59 %, а їх кількість – на 68,47 %, що у свою чергу може свідчити про зниження темпів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, а також зменшенням фінансування відповідних видів робіт, що, у свою чергу, скоріше за все, пов'язано із веденням активних воєнних дій РФ проти України.

Частка видатків на матеріальне заохочення (у тому числі виплата винагороди авторам технологій та виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій) у чистому доході підприємств, установ та організацій у звітному періоді складає 6,90 % або 10,37 млн грн (у тому числі ЗВО – 4,11 % або 6,18 млн грн), а частка витрат на придбання технологій у чистому доході – 24,13 % або 36,27 млн грн (у тому числі ЗВО – 0,11 % або 0,16 млн грн).

Видатки на матеріальне заохочення у звітному році розподілились наступним чином: виплата винагороди авторам технологій склала 55,87 % або 5,79 млн грн, у тому числі ЗВО – 29,39 % або 3,04 млн грн, виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій склала 44,13 % або 4,57 млн грн, у тому числі ЗВО – 30,37 % або 3,14 млн грн (рис. 4).

Слід зазначити, що виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій у грошовому еквіваленті у 2022 році зросла на 79,15 % порівняно із аналогічним показником 2021 року.

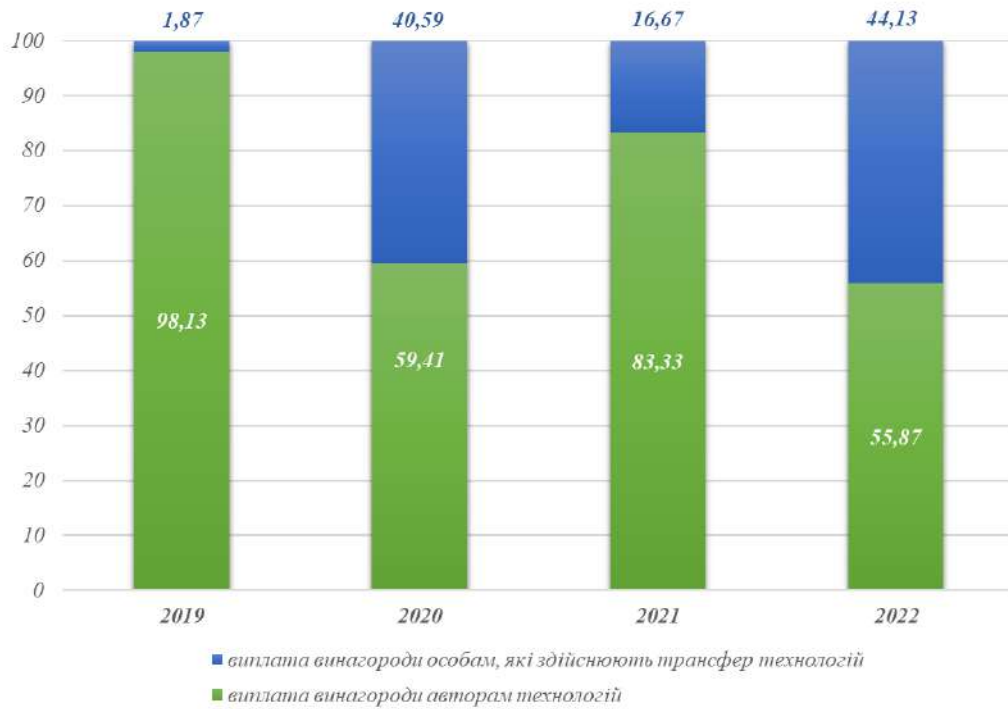

Рисунок 4 – Структура видатків на матеріальне заохочення у 2019 – 2022 роках

Головні розпорядники бюджетних коштів подали відомості щодо видатків здійснених їхніми установами, підприємствами та організаціями (рис. 5). Установи НАМН України у звітному році здійснили виплати авторам технологій у сумі 0,02 млн грн, НАН України – 0,89 млн грн, НААН України – 3,27 млн грн, МОН України – 6,18 млн грн (уся сума виплачена закладами вищої освіти, у той же час, наукові установи здійснювали виплати винагороди авторам технологій у межах видатків, передбачених на виплату щомісячної заробітної плати).

Зазначимо, що у попередні роки майже за всіма головними розпорядниками бюджетних коштів, за винятком НАМН України, спостерігалось зростання виплат авторам технологій, але у звітному році з огляду на зменшення кількості договорів на передання технологій і відповідно зменшення коштів, отриманих за цими договорами, виплати істотно зменшились.

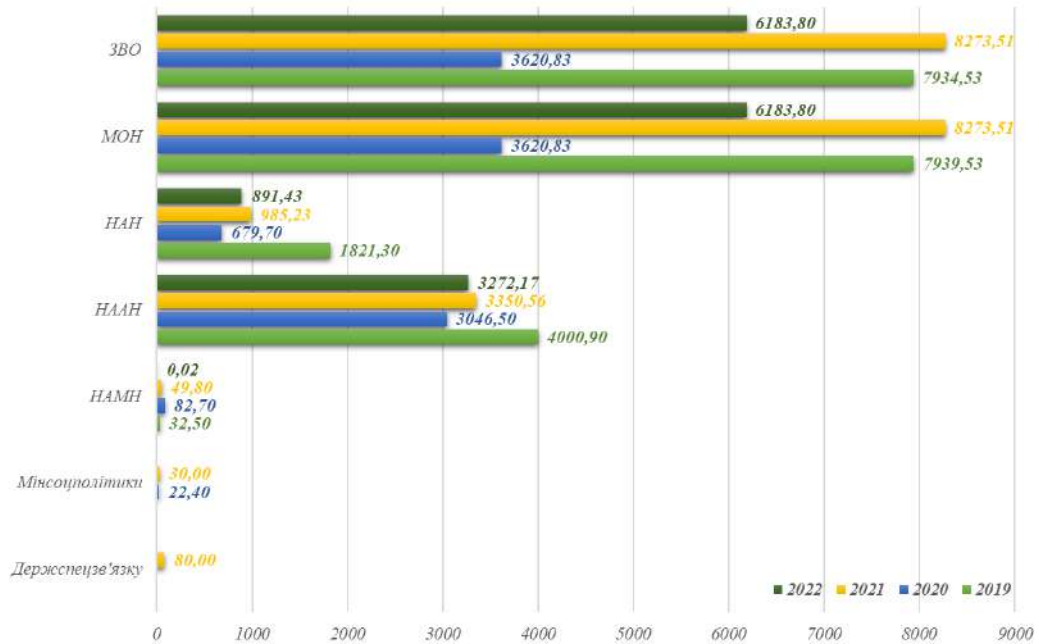

Рисунок 5 – Видатки на виплати винагороди авторам технологій, здійснених підприємствами, установами та організаціями, за розпорядниками бюджетних коштів у 2019 – 2022 роках, тис. грн.

Частка видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2022 році складала: НАМН України – 0,01 %, НАН України – 43,49 %, НААН України – 5,22 %, МОН України – 20,04 %, з яких ЗВО – 22,46 % (рис.6).

Середнє значення частки видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій складає 15,20 %.

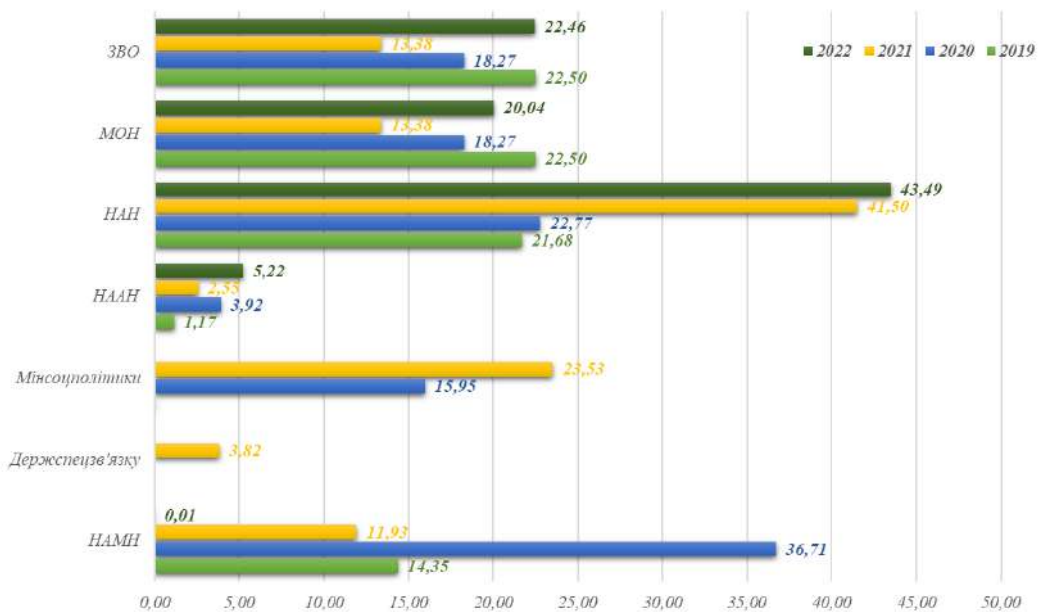

Рисунок 6 – Частка видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2019 – 2022 роках, %

Установи НАН України здійснили виплати винагороди 16 особам, які здійснюють трансфер технологій на суму 0,05 млн грн, НААН України – 107 особам на суму 1,38 млн грн, МОН України – 205 особам на 3,14 млн грн (уся сума виплачена закладами вищої освіти, у той же час, наукові установи здійснювали виплати винагороди авторам технологій у межах видатків, передбачених на виплату щомісячної заробітної плати) (рис. 7). Наукові установи НАМН України останні три роки такі виплати не здійснюють.

Зазначимо, що в установах МОН (у тому числі ЗВО) останні три роки спостерігається тенденція до зростання виплат особам, які здійснюють трансфер технологій, тоді як, в установах НАН України та НААН України такі виплати у 2021 році істотно знизились і продовжують тенденцію до зниження.

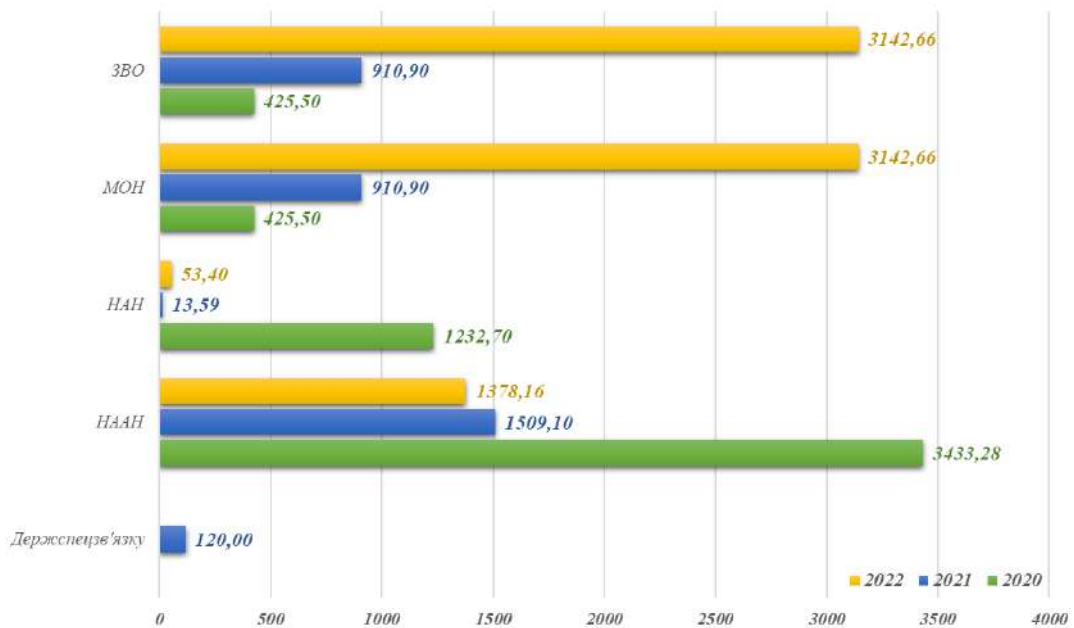

Рисунок 7 – Видатки на виплати винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій, здійснених підприємствами, установами та організаціями, за розпорядниками бюджетних коштів у 2020 – 2022 роках, тис. грн.

Частка видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2022 році складала: НАН України – 2,61 %, НААН України – 2,20 %, МОН України – 10,19 %, у тому числі ЗВО – 11,41 % (рис.8).

Середнє значення частки видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій складає 15,20 %.

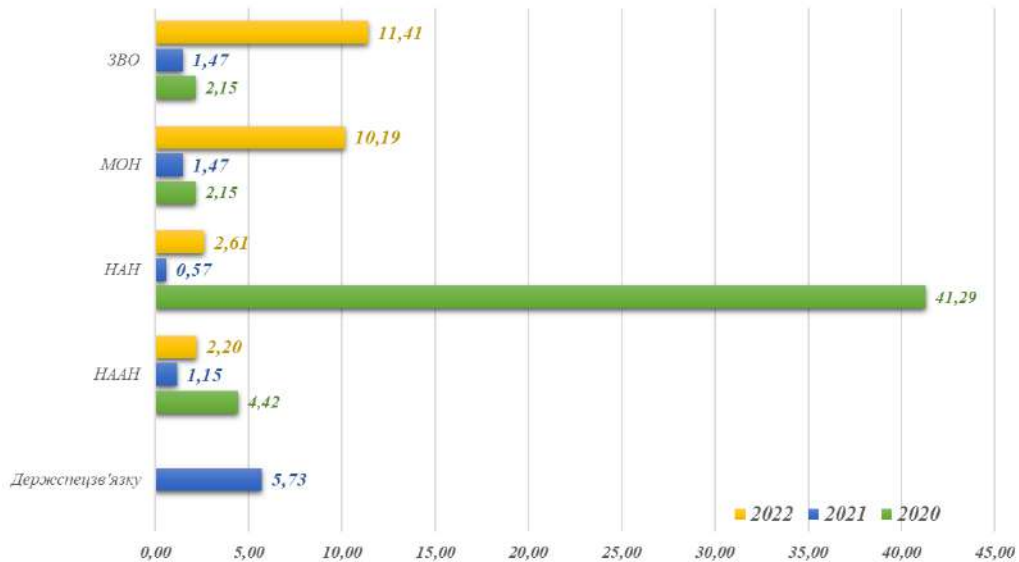

Рисунок 8 – Частка видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2020 – 2022 роках, %

Структура видатків на придбання технологій представлена на рис. 9. Так, якщо у 2019 році найбільшу частку договорів, а саме 97,40 %, склали договори на придбання прав на патенти, у 2021 році найбільшу частку, а саме 74,61 %, склали договори на придбання ноу-хау, угоди на придбання технологій, то у 2020 та 2022 роках найбільшу частку, а саме 99,57 % та 94,61 %, відповідно, склали договори на придбання результатів досліджень та розробок.

Також у звітному році придбавали ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей, а частка таких договорів складала 2,49 %, заключали договори на придбання прав на патенти – 0,46 % та заключали договори на придбання ноу-хау, угоди на придбання технологій – 2,41 %.

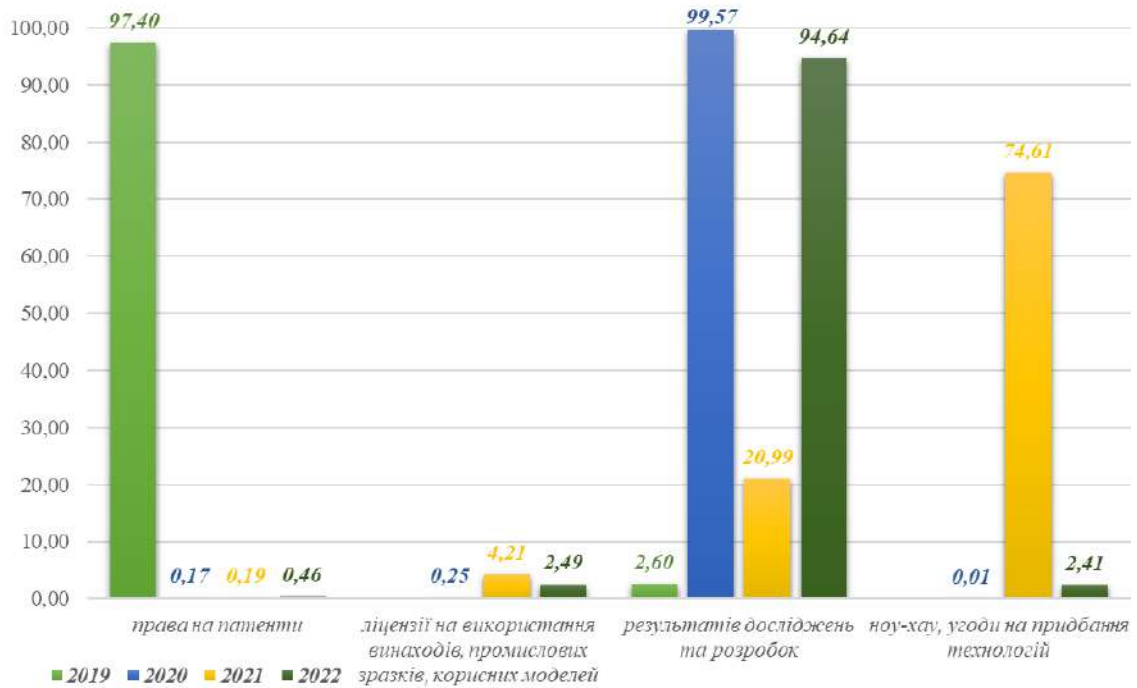

Рисунок 8 – Структура видатків за формами договорів на придбання технологій у 2019 – 2022 роках, %

Таким чином, можна сказати, що установи, підприємства та організації переважно дотримуються вимог до розміру мінімальних ставок виплати винагороди авторам технологій та особам, які здійснюють їх трансфер, затверджених постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій та особам, які здійснюють їх трансфер» від 04 грудня 2019 р. № 1030, а саме: виплати винагороди авторам технологій на рівні не менше 20 % від доходу, одержаного від договорів про трансфер технологій (роялті, паушальні платежі тощо), та особам, які здійснюють трансфер технологій та/або їх складових, у розмірі не менш як 2 відсотки доходу, одержаного на підставі договору про трансфер технологій.

Як і раніше, істотно недоплачує своїм авторам та особам, які здійснюють трансфер, лише Національна академія аграрних наук України.

З огляду на вищезазначене, у звітному періоді виплати винагороди не мали істотного впливу на фінансовий стан установ, підприємств та організацій, оскільки складають лише 6,90 % від чистого доходу від реалізації продукції, що менше навіть за податок на додану вартість.

З огляду на структуру видатків за формами договорів на придбання технологій можна стверджувати, що у звітному році покупці надавали перевагу придбанню результатів досліджень та розробок, що вплинуло на кінцеву вартість договору і може мати на меті їхнє подальше доопрацювання та впровадження у реальний сектор економіки.

Слід підкреслити, що із 489 підприємств, установ та організацій, які подали відомості щодо запитуваної звітної інформації, діяльність у сфері трансферу здійснюють лише 12,68 % або 62 з них, у тому числі 26 ЗВО.

Також зазначимо, що військова агресія РФ проти України мала вплив на діяльність підприємств, установ та організацій у сфері трансферу технологій, що зокрема відобразилось у істотному зменшенні кількості переданих технологій.

ВІДОМОСТІ

органів державної влади, Національної академії наук України та національних галузевих академій наук України щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий стан підприємств, установ та організацій у 2022 році

Показник	Код рядка	Од. виміру	Організації		
			Усього	з них, що здійснюють трансфер технологій	у тому числі ЗВО
1	2	3	4	5	6
Кількість організацій	1000	од.	489	62	26
Чистий дохід від реалізації продукції	1100	тис. грн	150281,06	150281,06	146744,46
Собівартість реалізованої продукції	1200	тис. грн	151571,17	151571,17	148109,57
Доходи за договорами на передання технологій – усього у тому числі за формами передання	1310	од.	1766	1766	528
	1320	тис. грн	95796,33	95797,33	27538,26
права на патенти	1311	од.	72	72	0
	1321	тис. грн	3028,80	3028,80	0
ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1312	од.	322	322	24
	1322	тис. грн	13244,51	13244,51	717,6
результатів досліджень та розробок	1313	од.	1207	1207	601
	1323	тис. грн	72916,07	72917,07	26850,86
ноу-хау, угоди на передання технологій	1314	од.	263	263	1
	1324	тис. грн	6665,15	6665,15	28,00
Видатки на матеріальне заохочення (із рядка 1320)	1400	тис. грн	10365,00	10365,00	6183,8

Продовження

1	2	3	4	5	6
виплата винагороди авторам технологій	1411	осіб	305	305	110
	1421	тис. грн	5790,73	5790,73	3041,10
виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій	1412	осіб	328	328	205
	1422	тис. грн	4574,22	4574,22	3142,66
Витрати за договорами на придбання технологій – усього	1510	од.	356	356	18
	1520	тис. грн	36267,74	36267,74	160,4
у тому числі за формами придбання	1511	од.	76	76	0
права на патенти	1521	тис. грн	166,08	166,08	0
ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1512	од.	23	23	7
	1522	тис. грн	903,48	903,48	3,3
результатів досліджень та розробок	1513	од.	253	253	9
	1523	тис. грн	34322,68	34322,68	147,60
ноу-хау, угоди на придбання технологій	1514	од.	4	4	2
	1524	тис. грн	875,50	875,50	9,50